

Visie-document Stichting Jongerenrechtbanken Nederland

1. Inleiding

Het idee van een Nederlandse 'kinderrechtbank' werd in 2006 geboren tijdens een brainstorm van de toenmalige Stichting Kinderrechtenhuis Nederland, toen het stichtingsbestuur zich beraadde over de opzet van het Kinderrechtenhuis Nederland, dat in 2008 in het weeshuiscomplex aan de Hooglandse Kerkgracht in Leiden gerealiseerd zou worden.

Bij nader onderzoek bleek al snel dat in de V.S. sinds jaren - n.a.v. een van oorsprong particulier initiatief - de zgn. 'teen-' of 'youth courts' functioneerden die meestal verbonden zijn aan lokale rechtbanken of aan community centers. Inmiddels functioneren in de VS ruim 1.100 van deze youth courts.

De Nederlandse onderzoeker Suzan Verberk deed reeds in 2004 in opdracht van de Raad voor de Rechtspraak - met het oog op de mogelijkheden van externe oriëntatie van de rechterlijke macht - onderzoek naar de opzet van de youth courts in de VS.

Inmiddels draait in Amsterdam op vier VO-scholen t/m 2018 het pilotproject Jongerenrechtbanken, waarbij - begeleid door onderzoek van o.a. de afd. Jeugdrecht van de Universiteit Leiden - een Nederlands youth court model in de praktijk wordt getest.

2. Probleemstelling

- In de afgelopen plm. vijftig jaar hebben ontzuiling, individualisering, multiculturaliteit en globalisering de Nederlandse samenleving gaandeweg ingrijpend veranderd. Stabiele sociale cohesie en maatschappelijk verantwoordelijkheidsgevoel zijn zo zeer onder druk komen te staan dat op veel gebieden wordt gezocht naar nieuwe wegen om mensen individueel te stimuleren en hen gemeenschappelijk op hun verantwoordelijkheden aan te spreken. Dat laatste is niet eenvoudig in een tijd dat - mede ten gevolge van de liberalisering in de Westerse wereld - ook in Nederland de tweedeling op economisch, sociaal en cultureel gebied steeds duidelijker aan het licht komt.

- Jongeren hebben het ten gevolge van de hiervoor geschetste ontwikkelingen niet makkelijk, aangezien zij het houvast missen dat voorgaande generaties nog hadden. In de 90-er jaren groeide de jeugdcriminaliteit snel, met name in de grootstedelijke gebieden met hun specifieke culturele, sociale en economische problematiek. Door preventief sociaal beleid enerzijds, en sneller en iets strenger optreden anderzijds werd deze ontwikkeling afgeremd.

Daartegenover staat dat de wisselvallige conjunctuur van de afgelopen plm. twintig jaar leidde tot een meer dan gemiddeld groeiende jeugdwerkloosheid.

- Daarbij doet zich sinds het begin van deze eeuw de behoefte voor aan een (her)formulering van de normen en waarden waarvoor de Nederlandse samenleving staat – hetgeen uiteraard direct te maken heeft met kernbegrippen als democratie, rechtstaat en recht. Een discussie daarover is echter alleen mogelijk en vruchtbaar, indien men begrijpt wat die begrippen betekenen. En onder ‘men’ worden dan niet alleen hoog opgeleide volwassenen verstaan, maar bij uitstek jongeren die zich voorbereiden op hun plaats en rol in de samenleving.

3. De Jongerenrechtbanken in het perspectief van de probleemstelling

Mede op basis van de langjarige ervaringen met de teen of youth courts in de VS mag op grond van de voorgaande probleemstelling verwacht worden dat Jongerenrechtbanken in drie opzichten een maatschappelijk nuttige en effectieve aanvullende functie kunnen hebben in het Nederlandse rechtsbestel.

- Jongerenrechtbanken zijn ten principale gebaseerd op herstelrechtelijke principes. In het herstelrecht staat het slachtoffer centraal: het gaat erom dat de dader de schade die door zijn/haar toedoen is aangericht zelf herstelt en dat geschonden relaties zodoende worden hersteld; straf is daaraan ondergeschikt. Dit brengt ook met zich mee dat dat herstel geen min of meer generiek, maar een zo veel mogelijk op de specifieke situatie en personen toegesneden karakter heeft; anders is het niet effectief.

- Jongerenrechtbanken functioneren niet uitsluitend vanuit het individuele perspectief van het slachtoffer en zijn/haar relatie met de dader, maar vanuit de idee dat iemand die schade aanricht, daarmee de gemeenschap waartoe hij of zij behoort geweld aan doet. En dat hij of zij die schade bij gevolg moet herstellen of op enigerlei wijze vergoeden, met het doel de integriteit van die gemeenschap te herstellen. Verantwoordelijkheid voor de gemeenschap waarvan men deel uitmaakt, is dus een kernbegrip.

- Een belangrijk aspect van de jongerenrechtbank is dat men specifiek opgeleid dient te worden om in de verschillende rollen ervan te kunnen functioneren. Dat heeft allereerst te maken met het feit dat men zich de uitgangspunten van het herstelrecht en van de verantwoordelijkheid ten opzicht van de gemeenschap dient eigen te maken. Daarnaast volgt de Jongerenrechtbank een zorgvuldig ontwikkeld en op deze uitgangspunten gebaseerd protocol dat de leden dienen te kennen. Om dit alles te bereiken is het in de Nederlandse opzet een vereiste dat de opleiding tot lid van de Jongerenrechtbank in het onderwijs is geïntegreerd. Bij het onderhavige pilot[roject maakt deze dan ook deel uit van het vak maatschappijleer, waarvan kennismaking met ‘het recht’ derhalve een belangrijk onderdeel wordt.

In meer algemene zin kan tenslotte gesteld worden dat het initiatief van de Jongerenrechtbanken is gebaseerd op de overtuiging dat je jongeren meer verantwoordelijkheid kunt geven, wanneer je hen daartoe ook het vertrouwen en de 'tools' geeft.

4. Initiatief

In Amsterdam werd het idee van de Amerikaanse youth courts in 2011 concreet opgepakt door twee rechters, Maria Leijten en Gaby Crinice Le Roy, die dat jaar een eerste bezoek brachten aan het Red Hook youth court in Brooklyn (NY). Zij kwamen terug met de overtuiging dat jongerenrechtbanken ook in Nederland in een behoefte zouden kunnen voorzien, en vormden een projectgroep, die – vooralsnog in de vrije tijd – een plan begon uit te werken.

Toen Ahmed Marcouch het idee van de 'youthcourts' bij de begrotingsbehandeling van het Ministerie van Veiligheid en Justitie in de herfst van 2011 te berde bracht, raakte de planvorming in een stroomversnelling.

Het feit dat staatssecretaris Teeven daarop liet weten dat hij '*zijn gedachten wel wil[de] laten gaan over de suggestie van Ahmed Marcouch van de PvdA om te kijken of de Amerikaanse jeugdrechtbanken ook een idee voor Nederland zouden kunnen zijn*', was aanleiding de projectgroep en het Leidse initiatief te combineren, met het doel zo spoedig mogelijk te komen tot de realisatie van een pilot met betrekking tot een mogelijke Jongerenrechtbank in Nederland.

5. Missie en doelstellingen jongerenrechtbanken in Nederland

Missie

Jongeren die zich voor het eerst schuldig maken aan overtredingen met een zekere impact op hun directe omgeving, krijgen de kans zich – teneinde te voorkomen dat zij meteen in het strafrechtelijk circuit belanden – in eerste instantie ten opzichte van de gemeenschap te verantwoorden voor een door jongeren bemenste Jongerenrechtbank.

Op die manier wordt het perspectief van dader, slachtoffer en directe maatschappelijke omgeving bij elkaar gebracht en versterkt door de nadruk op verantwoordelijkheid voor en de betrokkenheid van de gemeenschap, en dus op een *betekenisvolle afhandeling* van het voorval. Tevens worden zodoende binnen de betrokken gemeenschap de vaardigheden vergroot met betrekking tot het zelf op een constructieve manier behandelen, oplossen en verwerken van conflicten.

Doelstelling in relatie tot missie

- Jongeren ontwikkelen commitment ten aanzien van de gemeenschap waarin zij leven (burgerschap & sociale cohesie)
- Jongeren leren op een actieve en positieve manier het rechtssysteem en zijn deelnemers kennen (kennis & rolmodellen)
- Jongeren leren sociale vaardigheden, zoals organiseren, presenteren, motiveren en beslissen (leren & groeien)
- Jongeren nemen verantwoordelijkheid voor hun handelen, en herstellen de schade en het leed van het slachtoffer dat daardoor is veroorzaakt, zoveel mogelijk zelf (verantwoordelijkheid & herstel)

6. Maatschappelijke legitimatie

Gaande het 4-jarige pilotproject werd duidelijk dat de Jongerenrechtbanken een aanzienlijk bredere maatschappelijke functie hebben dan alleen een preventief strafrechtelijke, t.w.:

a. Jeugd en samenleving: methodiek om een gemeenschap (i.c. jongeren) conflicten en problemen eerst zelf op te laten lossen, zodat de overheid niet (meteen) hoeft op te treden
Aspecten: verantwoordelijkheid, participatie, kostenbesparing

b. Educatie van jongeren: licht theoretisch onderwijs en ervarend leren over de werking van rechtsstaat, recht en redelijkheid
Aspecten: onderwijs/bewustwording, burgerschapsvorming

c. Jeugdstrafrecht:

- Voorkomen van onnodige strafrechtelijke escalatie bij jongeren
Aspecten: preventie, humanisering van het recht, herstelrecht, efficiency

7. Doelstelling Pilotproject Jongerenrechtbanken Nederland

Doel van het 4-jarige pilotproject Jongerenrechtbanken Nederland is om aan de hand van de ervaringen met de Amerikaanse 'youth' of 'teen courts' te komen tot een specifiek in Nederland toepasbaar standaardmodel Jongerenrechtbank, dat in verschillende gemeenschappen in Nederland ingezet kan worden. Het beoogde standaardmodel dient daartoe te voldoen aan tevoren geformuleerde inhoudelijke randvoorwaarden, en mede gebaseerd te zijn op in praktijk 'haalbare' procedurele, organisatorische en zakelijke uitgangspunten.

8. Stand van zaken Pilotproject Jongerenrechtbanken Nederland

De Stichting Jongerenrechtbanken Nederland is sinds schooljaar 2014/2015 t/m schooljaar 2017/2018 samen met inmiddels vier middelbare scholen in Amsterdam aan de slag om 'in vivo' te testen, of en zo ja, op welke wijze een Nederlandse variant van de zogenaamde 'youth courts' of jongerenrechtbanken ingezet zou kunnen worden bij strafrechtelijke conflicten op scholen, in de bredere omgeving van die scholen, en mogelijk in andere gemeenschappen.

De vier scholen zijn: de Open Schoolgemeenschap Bijlmer (OSB), de Christelijke Scholengemeenschap Buitenveldert (CSB), het St. Ignatiusgymnasium (IG) en het Comenius Lyceum.

Het project is de verantwoordelijkheid van, en wordt geheel privaat gefinancierd door de Stichting Jongerenrechtbanken Nederland, en begeleid door een effect- en evaluatieonderzoek van enerzijds de Universiteit Leiden, anderzijds onderzoeksbureau Motivaction. De resultaten van beide onderzoeken worden aan het eind van het vierde en laatste pilotjaar, d.w.z. in de zomer van 2018 gepresenteerd.

De organisatie is in handen van de Stichting Jongerenrechtbanken Nederland, in nauwe samenwerking met:

- de vier betrokken middelbare scholen
- politie, OM en rechtbank in Amsterdam
- een team van toegewijde professionals, deels betaald, deels op basis van vrijwilligheid.

Inmiddels is duidelijk dat:

- ook vier andere Amsterdamse scholen in schooljaar 2018/2019 met een Jongerenrechtbank gaan werken.
- er ook een Jongerenrechtbank komt in de gemeente Hollands Kroon, i.c. op het Wieringerlant College in Wieringerwerf
- de gemeente Zoetermeer en minimaal drie scholen ter plaatse serieuze interesse hebben om met een Jongerenrechtbank te gaan werken.

Stichting Jongerenrechtbanken Nederland

Sarphatistraat 100hs

1018 GV Amsterdam

M: +31 654 29 15 27

E: eymert@jongerenrechtbanken.nl

W: www.jongerenrechtbanken.nl

Amsterdam, 1 november 2017